

Een wake – up call!

Een onderzoek met ex-spijbelaars over
stoppen met spijbelen

In opdracht van Lokaal
Overlegplatform (LOP) Oostende

Dr. An Piessens – Kind & Samenleving vzw

Situering van het onderzoek

Spijbelproblematiek

- Internationaal zowel wetenschappelijke als beleidsaandacht (Darmody e.a., 2008; Reid, 2008, 2010)
- Prangend thema voor praktijk in onderwijs

Oostende

- Hoge spijbelcijfers
 - 2,9% in voltijds SO in vergelijking met 1,5% over Vlaanderen (Stadsmonitor 2011)
 - Lokale cijfers: 3,8% in 2010 – 2011
- Focus van dit onderzoek
 - Wat heeft ‘problematische spijbelaars’ doen stoppen met spijbelen?
 - Stoppen met spijbelen en actorschap : perspectief jongeren

Situering onderzoek

Focus op 'wat werkt (niet)' in de aanpak van spijbelen

Focus op beleving & actorschap

20 interviews

- 12 ex – spijbelaars (zie Guest, 2006)
- 10 professionals

Nauwe samenwerking met LOP

- Keuze onderzoeksfocus
- Rekrutering jongeren en professionals

Situering onderzoek

Kwalitatief onderzoek

- **Focus:** fenomeen diepgaander leren begrijpen
- **Veralgemeenbaarheid** ~ zijn deze resultaten toepasbaar op andere deelnemers in een vergelijkbare situatie?
- Leveren nieuwe interviews nog substantieel nieuwe informatie op?

Wat werkt (niet) in de aanpak van spijbelen?

- **Fenomeen:** Problematische spijbelaars die stoppen met spijbelen – hoe moeten we dat begrijpen?
- Formulering van **praktijktheorie** die de verschillende verhalen kan plaatsen, zonder informatieverlies
- **Kernthema** – vanaf interview I aanwezig – systematisch herhaald in interviews

Opbouw

- Deel 1 Als start ... enkele besluiten
Een samenvatting van de meest in het oog springende besluiten
- Deel 2 Spijbelen ... het begin
Jongeren vertellen over hun spijbeltraject
- Deel 3 Interventies
Wat heeft bijgedragen tot het stoppen met spijbelen?
- Deel 4 Stoppen met spijbelen: een actief proces
verhalen over 'een klik' en een 'wake-up call'

Deel I

‘Mijn aanbeveling zou zijn, als je het wil aanpakken, pak het serieus aan. Doe geen druppel op een hete plaat, want dan zal je nooit tevreden zijn.’

(Professional)

ALS START ... ENKELE BESLUITEN

Als start ... enkele besluiten

Jongeren die stoppen met spijbelen

Een grote inspanning

Jongeren moeten er zelf van 'overtuigd' zijn dat ze willen stoppen met spijbelen

= 'actief stoppen met spijbelen'

= *Desistance - Active resilience*

(McNeill & Weaver, 2010; Murray, 2010)

Terugkerend element

Een link met 'de toekomst'

Uit zorg voor anderen

Aansporing door externe interventies

Belang van ondersteuning

De school maakt een verschil

Steun van sociale relaties

Opvallend

Moment waarop jongeren 'een klik' maken (8/12 jongeren)

Ik wil nu echt kunnen werken. Ik werk nu ook al in het weekend en ik wil nu verder.
(Meisje, 17)

Ik weet gewoon dat je een diploma moet halen, want de dag van vandaag sta je nergens als je geen diploma hebt en vind je moeilijk werk als je geen diploma hebt. Ik wil bewijzen 'ik heb mijn school gedaan', 'ik kan gaan werken'
(Meisje, 18)

Ik zal nu mijn school uitdoen en als ik afgestudeerd ben, wil ik in het leger gaan. Als ik geslaagd ben voor de testen kan ik naar het leger gaan. Als ik niet geslaagd ben, heb ik nog altijd mijn diploma en kan ik een richting kiezen die ik wil. Ik heb dan met het diploma dat ik heb eigenlijk 2 keuzes.
(Jongen, 18)

Als start ... enkele besluiten

Externe
maatregelen die
inspelen op
stoppen met
spijbelen

*Belangrijk: link met
interne motivatie bij
jongeren zelf!*

- Een combinatie van interventies
- Formele interventies/interventies van buitenaf

School

Bijzondere jeugdbijstand

Financieel

- Een nieuwe kans op school
- Hulp/steun van anderen

Wanneer heeft iets gewerkt?

*Succescriterium voor jongeren = terug
naar school gaan*

Geen basisstramien voor alle jongeren

Als start ... enkele besluiten

**Professionals
betrokken op de
spijbelproblematiek**

Wat ze doen

Wat nodig op school

Invalshoek

- **Leerlingenbegeleiders (school – CLB)**
 - *Proberen jongeren terug regelmatig naar school te krijgen*
 - *Moeilijk om greep te krijgen op jongeren – hoop dat anderen wél greep hebben*
 - *In sommige gevallen omgevingsfactoren heel moeilijk te controleren*
 - *Belangrijk dat het snel opgemerkt wordt*
 - *Schoolklimaat – aanpak van leren*
 - *Begeleiding*
 - *Werken naar een keerpunt met de jongere*

Als start ... enkele besluiten

**Professionals
betrokken op de
spijbelproblematiek**

- **Leerkrachten – school**
 - *Eerder afwezig in formele aanpak van spijbelen*
 - *Belangrijk(st)e speler om (her)integratie op school mogelijk te maken*
 - *Andere omgang met leerlingen in lager SO en in hoger SO?*

OVERZICHT RESULTATEN

Spijbelen

Hoe begonnen? Hoe ging het verder?

Aanpak

Wat heeft bijgedragen tot het stoppen met spijbelen?

Stoppen met spijbelen

Een toekomstperspectief hebben

‘En dan liet ik het een beetje hangen eigenlijk’

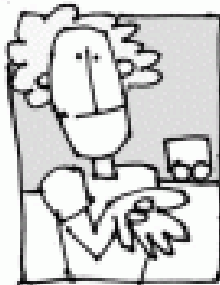
SPIJBELEN ... HET BEGIN

Resultaten

Hoe het spijbelen begon en verderging/ontspoorde

1. Hoe begint het? (Aanleidingen en redenen)
2. Hoe wordt erop gereageerd?
 - Reacties thuis
 - Reacties op school
 - Reacties van anderen
3. Kunnen we spijbelen begrijpen als actorschap van jongeren?

FROM THE FILES: TRUE PHILA. DROPOUT STORIES

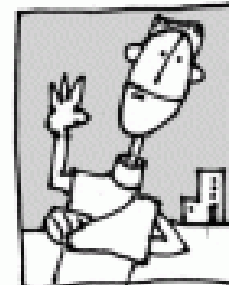
NO TOKENS

PREGNANT
AT 16

SMART + BORED

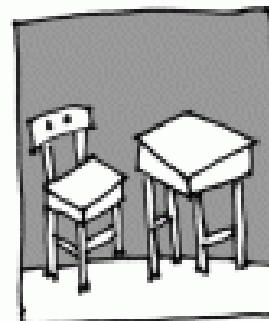
KEEPS GETTING
JUMPED

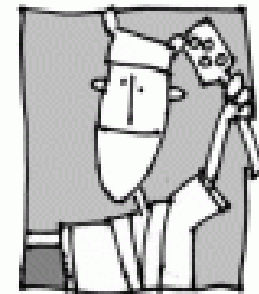
NO HABLA
ENGLISH

CAN'T READ

WHEREABOUTS
UNKNOWN

WANT FRIES
WITH THAT?

* 46 NEW CASES ADDED EVERY SCHOOL DAY.

MEERK.OF

Spijbelaars = heterogene groep

I. Wetenschappelijke literatuur over spijbelen

Waarom spijbelen jongeren? (Zie o.m. Darmody e.a., 2008; Reid, 2008)

1. School-gerelateerde factoren

Interactie met peers en leerkrachten; Pesten; Inhoud en stijl lessen; Discipline; Verveling; Verwachtingen op school; ...

2. Familie-gerelateerde factoren

Omstandigheden thuis

3. Persoonsgebonden factoren

Zelfwaardegevoel; Psychologische problemen

4. Geslacht, leeftijd, SES

Kritiek op spijbelonderzoek

- Theoretische kadering? (Darmody e.a., 2008)
- Te veel focus op 'naar school gaan' als de norm, wat met focus op 'recht op onderwijs' en leerplicht ipv schoolplicht? (McIntyre – Batty, 2008)
- Weinig kijk op 'agency' of actorschap jongeren

I. Hoe/waarom begint het spijbelen? (onderzoek)

- Omdat het spannend is ...

En op het einde van het 3de jaar had ik voor de eerste keer in mijn leven gespibeld. Ik herinner mij dat nog. Dat was een heel benauwelijk moment voor mij, omdat ik dat echt niet durfde. Dat was omdat we gingen gaan voetballen die dag. Ik ben toen niet naar school gegaan en ik vond dat heel spannend.

(Jongen, 18 jaar)

I. Hoe/waarom begint het spijbelen? (onderzoek)

- Meedoen met vrienden

Ja, ik ken vooral oudere vrienden en die gaan niet meer naar school. En zij zeiden dan 'Ga vandaag eens niet naar school en ga met ons mee en ga dan morgen naar school'. En de volgende dag dacht ik dan 'Het is maar een halve dag, ik zal niet gaan.' En voor de laatste twee dagen bleef ik dan ook thuis. En dat liep dan uit.

(Meisje, 16 jaar)

De laatste jaren was ik samen met een jongen die in de hogeschool zit en hij trok me er meer in mee, hij zei dan 'blijf gewoon liggen, je moet niet naar school gaan'. Maar mijn vriend nu zegt altijd 'Ga toch naar school, het is beter voor jou, het is beter voor de school'

(Meisje, 17 jaar)

Het jaar daarvoor was het ook al veel verminderd, dan deden we alles in groep. Ofwel kwam heel de groep naar school ofwel kwam de helft niet.

(Meisje, 17 jaar)

I. Hoe/waarom begint het spijbelen? (onderzoek)

- Omdat het kan, de gewoontes van de school 'lezen'

Als het ochtend was, namen ze de aanwezigheden van iedereen die in de rij stond en als de middagpauze gedaan was, namen ze ook de aanwezigheden, maar tijdens de speeltijden namen ze geen aanwezigheden. Maar er was een poortje bij de bouw en ik ging dan langs daar weg, [...]. Ik was volledige dagen wettig aanwezig terwijl ik eigenlijk afwezig was. [...] Maar op den duur begonnen ze dat toch door te hebben.

(Jongen, 18 jaar)

Dat was 3 jaar geleden, toen ik nog in [...] zat. Dat was toen samen met mijn beste vriendin. Dat begon met de vrijdag niet naar school te gaan omdat het geen toffe dag was. De school waarschuwde de ouders ook niet en we wisten dat, dus dat was wel gemakkelijk.

(Meisje, 17 jaar)

I. Hoe/waarom begint het spijbelen? (onderzoek)

- Omwille van omstandigheden op school

Ik zat op een school waar het niet echt klikte met de leerkrachten, dan ga je ook al minder graag naar school.

Waaruit bleek dat dan?

Ze waren veel vriendelijker tegen de andere leerlingen dan tegen mij. Er was ook een leerkracht die de andere leerlingen aansprak bij de voornaam, maar mij sprak ze aan met de achternaam.

(Meisje, 18 jaar)

Maar toen ik in [...] zat, ben ik wel veel beginnen spijbelen. Het was daar zwaar, de richting lukte me niet, het was te moeilijk, ik kon niet mee, iedereen zat al te ver. In november is mijn papa dan overleden en dat was een hele moeilijke emotionele periode. Ik ben dan een week niet naar school geweest, omdat ik wist dat ze de ouders toch niet inlichten. En zo is dat beginnen opbouwen.

(Meisje, 17 jaar)

I. Hoe/waarom begint het spijbelen? (onderzoek)

- Omwille van omstandigheden op school

*Dat was vorig jaar. In het begin van het jaar hadden de leerkrachten al gezegd 'Je zal het einde van het jaar toch niet halen' en dan dacht ik 'Waarom zou ik naar school gaan als ik het toch zeker ben dat ik mijn jaar opnieuw zal moeten doen?'
(Meisje, 17 jaar)*

*Ja, het lag aan de leerlingen, niet aan de leerkrachten. [...] Hier was de deur een gigantische poort en alles was toe, één vierkante speelplaats en je stond daar in de rij twee per twee met allemaal zware gasten. Ze moesten mij echt niet hebben. En hoeveel er daar gevochten werd!
(Jongen, 18 jaar)*

I. Hoe/waarom begint het spijsbelen? (onderzoek)

- Omwille van omstandigheden thuis

Het is allemaal begonnen in het 3de. In het 1^e en 2de middelbaar zat ik in een pleeggezin en werd ik verplicht om naar school te gaan. Toen ik daar zat had ik goede punten nodig om mijn moeder te kunnen zien. Als ik slechte punten had, werd ik gestraft door mijn moeder niet te mogen zien. Dat was niet zo'n goed pleeggezin, daarom zijn we daar ook weggegaan. In het 3de middelbaar ben ik terug naar Oostende gegaan, naar mijn moeder, en hier kregen we al de vrijheid die we tekort waren gekomen 9 jaar. En dat was een beetje een te grote vrijheid.
(Jongen, 18 jaar)

*En uw ouders vonden dat geen probleem dat je dan thuis zat?
Nee, dat was vooral mijn mama. Maar mijn mama is ook invalide, dus ik bleef ook thuis om haar te helpen. Ze vond wel dat ik op school moest zijn, maar aan de andere kant vond ze het ook wel leuk om hulp te krijgen.*
(Meisje, 18 jaar)

I. Hoe/waarom begint het spijsbelen? (onderzoek)

- Omwille van omstandigheden thuis

Ik woonde toen nog bij mijn mama. Als ik zei 'ik heb vandaag geen zin om naar school te gaan', ging ze daar niet veel op zeggen. Ze ging ook niet zeggen dat ik naar school moest gaan. Ze vroeg gewoon 'Waarom blijf je vandaag ook thuis?'. En dan zei ik gewoon 'omdat ik geen zin heb om naar school te gaan.' In een opvoeding vind ik dat je met twee moet zijn, maar mijn ouders zijn uit elkaar. En ik vind de manier van opvoeden van mijn mama niet 100%. Ik ben wel iemand die eens een duwtje in de rug nodig heeft, maar mijn mama geeft dat niet.

(Meisje, 17 jaar)

I. Hoe/waarom begint het spijbelen? (onderzoek)

Interviews

- Jongeren verwijzen in hun verhalen naar de factoren die ook in literatuur aangehaald worden.
- Vaak een combinatie van factoren, of het een geeft aanleiding tot het ander.

Bij mij is dat begonnen in [...]. Ik zat daar wel graag, maar ik moest te vroeg opstaan en dan met de bus naar school en had daar soms geen zin voor. Ik begon dan ook problemen te hebben met een leerkracht en dat verergerde alsmaar, waardoor ik niet meer graag naar school ging. Ik dacht 'ik moet niet naar school gaan als ze me altijd maar op mijn kop zitten'.

Die leerkracht zei ook aan andere leerkrachten dat ik niet goed mijn best deed en ze gaf ook mijn ouders de schuld omdat ik afwezig was. Maar mijn mama is hartpatiënt, en er was in die periode niemand om voor haar te zorgen.

(Jongen, 18 jaar)

Wanneer

- Meeste jongeren in dit onderzoek begonnen in lager secundair met spijbelen

I. Hoe/waarom begint het spijbelen? (onderzoek)

Interviews met professionals

Ook professionals verwijzen in de interviews naar factoren die in de wetenschappelijke literatuur aangehaald worden.

- Persoonlijke factoren
- Gezinsgerelateerde factoren (bemoeilijken vaak interventie)
- Schoolgerelateerde factoren
- Minder verwijzing naar 'geslacht, SES, ...'

Vanaf wanneer is spijbelen problematisch?

- Bij aanvang probleem
 - Noodzaak om sneller in te grijpen dan bij 30 B-codes
 - Preventief luik
- Wanneer een ex-spijbelaar terug naar school gaat
 - Onderscheid 'occasioneel' en problematisch spijbelen

I. Hoe/waarom begint het spijbelen? (onderzoek)

Interviews met professionals

- Globaal gezien veel defaitistischer over spijbelproblematiek (confrontatie op ruimere schaal)
- Vaak moeilijke positie – tussen school en jongeren
- Zeer positief over jongeren die deelnemen aan onderzoek

2. Reacties op het spijbelen

Reacties van thuis – wat komt aan bod in de interviews?

- Ondersteund door thuis (2 jongeren)
- Verborgten proberen houden voor thuis (3 jongeren)
- Er alleen voor staan (2 jongeren)
- Vragen van thuis, maar ‘ik luisterde daar niet echt naar’ (4 jongeren)
- Reactie van instelling ipv ouders (2 jongeren)

In verhalen van jongeren komen ouders als redelijk machteloos naar voor.

2. Reacties op het spijbelen

Reacties van de school – wat komt aan bod in de interviews?

- “Ze hebben het toch niet door” – tot op een gegeven moment
- Bellen naar de ouders
- ‘Te’ streng reageren (drie keer te laat = strafstudie; direct arrest = ‘overdreven’)
- ‘Verwijderd van school’
- Advies om van richting of van school te veranderen – meeste jongeren veranderden meermaals van school

Ze zeiden dat ik beter een andere school kon zoeken omdat het hier niet ging. En dan hebben ze me eigenlijk uit de school verwijderd en dan ben ik naar Oostende gekomen.
(Meisje, 15 jaar)

Ik had een B-attest. Ik zat in technische, dus ik moest dan naar het beroeps afzakken. Mijn punten op zich waren goed, het was gewoon mijn gedrag.
(Meisje, 18 jaar)

3. Spijbelen en actorschap van jongeren ?

Als onderzoeksbenadering

- *Hoe staan jongeren in relatie met de wereld rondom hen?*
- *Welke belevingen, ervaringen en meningen ontwikkelen ze?*
- *Een bepaalde greep hebben op de wereld rondom*

Als een manier van kijken naar jongeren

- *Wat jongeren doen is betekenisvol, zelfs al wordt het sociaal als storend of problematisch beschouwd.*
- *Actorschap erkennen en begrijpen, om van daaruit interventies mee vorm te geven.*

3. Spijbelen en actorschap van jongeren ?

In onderzoeksresultaten

*Actorschap van jongeren toont zich in hoe ze spijbelen zelf beoordelen, sociale reacties van de school 'lezen', een eigen verhaal schrijven over het spijbelen en de school, de school niet begrijpen
Soms met kwalijke gevolgen voor zichzelf*

- Verergeren van een (moeilijk te begrijpen) situatie

In het begin van het jaar hadden de leerkrachten al gezegd 'Je zal het einde van het jaar toch niet halen' en dan dacht ik 'waarom zou ik naar school gaan als ik het toch zeker ben dat ik mijn jaar opnieuw zal moeten doen.

Waarom zeiden ze dat?

Dat weet ik niet.

[...]

De laatste maand ben ik dan wel gekomen, omdat er dan ook 'test jezelf' was en ik was er voor alles door, maar ik moest toch mijn jaar overdoen omdat ik te veel afwezigheden had.

(meisje, 17 jaar)

3. Spijbelen en actorschap van jongeren ?

In onderzoeksresultaten

- Het probleem moeilijk kunnen zien

Ik zag gewoon niet in dat spijbelen een probleem was, omdat mijn punten wel goed waren. Ik begrijp wel dat spijbelen een probleem kan zijn als je een zwakkere leerling bent en als je punten niet goed zijn, maar mijn punten waren wel goed. Toen ik drie keer mijn vierde moest doen zei ik ook tegen mijn leerlingenbegeleider: "Het is toch normaal dat ik minder en minder kom. Ik heb alles vorig jaar al gezien en het jaar nadien moest ik alles nog eens zien."

Het is het zicht dat de stad heeft op het spijbelen. De stad vindt dat spijbelen niet kan, jullie vinden dat spijbelen niet kan. (Jongen, 22 jaar)

- Het is een probleem van de school

Toen het [...] gedaan was wou ik niet meer terug naar die school. Ik vond dat die school slecht was omdat ik 8 buizen had. (Jongen, 18 jaar)

3. Spijbelen en actorschap van jongeren ?

In onderzoeksresultaten

- Welke keuzes maak je (niet)?

Het moment zelf was ik blij dat ik niet naar school ging, maar achteraf dacht ik soms 'Waarom doe ik dit eigenlijk?'. Ik dacht dan eerst om deeltijds onderwijs te doen, maar vond dat ik dan niet veel kansen zou hebben voor te toekomst en ik ben dan toch gewoon naar school blijven gaan. (Jongen, 18 jaar)

- Winst / greep op een vervelende situatie

*En was het leuker om thuis te zitten?
Veel leuker. Ik was weg van die leerlingen en die leerlingen enerveerden mij enorm. (Jongen, 18 jaar)*

- Waarom geen hulp zoeken op school?

Ja, maar de leerkrachten zijn één groep en als je iets zegt aan één leerkracht, dan weten de andere leerkrachten dat ook. Je kan niet iets in vertrouwen zeggen aan een leerkracht, want sowieso weet iedereen het dan. (Meisje, 17 jaar)

Ja, het moment dat ik in mode kon beginnen vond ik het wel een nieuwe kans

DE INTERVENTIES

Resultaten – overzicht

- Meestal een combinatie van interventies
- Formele interventies / interventies van buitenaf
 - School
 - Bijzondere jeugdbijstand
 - Financieel: kindergeld/studietoelage/werkloosheidsuitkering
- Een nieuwe kans op school – de school maakt een verschil
- Hulp van anderen

Formele interventies

- **Interventies vanuit school**

En toen hebben ze mij op spijbelcontract gezet hier op school. Ik moest me dan elke ochtend en elke middag aanmelden. En dat is eigenlijk wel gelukt, want van zodra ik me niet aanmeldde, verwittigden ze mijn ouders. Ook als ik wel op school was, maar mij niet aangemeld had belden ze naar mijn ouders.

[...]

Dat spijbelcontract heeft wel goed geholpen bij mij, maar ik denk dat er jongeren zijn die zich daar niet veel van zullen aantrekken. Je moet eerst kunnen doordringen tot hen van 'je zal het niet maken als je blijft spijbelen.' Het is dat die de klik heeft gemaakt bij mij. (meisje, 17 jaar)

Ik moest dan via een volgsysteem op school zorgen dat ik in elke les een handtekening kreeg van de leerkracht dat ik in de les was.

Ja, dat was met de leerlingenbegeleider. Ze hebben duizenden oplossingen gezocht voor mij, want ik was echt een probleemkind. (jongen, 18 jaar)

Formele interventies

- **Interventies vanuit school**

Mijn gedragskaart stond op -8, dus eigenlijk heb ik veel kansen gekregen. De school heeft toen mijn mama gecontacteerd en ze hebben toen gezegd dat er dringend een gesprek moest komen. Er was dan een bijeenkomst met het CLB en met de leerlingbegeleider en met de directeur en de klastitularis. [...]

Hoe was dat dan voor u?

Ik voelde me toen zo klein aan die tafel. Je kreeg een blad en daar stonden alle dingen op die je gedaan hebt, al je afwezigheden en strafstudies en schorsingen. En toen begon ik wel te panikeren en dacht ik 'als mama dit allemaal ziet, is het direct gedaan.' De leerkrachten hadden toen wel veel begrip en hebben toen ook gezegd dat het aan de klas lag. Ze hebben dan deeltijds onderwijs aangeraden. Mijn mama was daar wel niet direct voor te vinden en mijn papa nog minder, maar uiteindelijk is het toch gelukt. (meisje, 17 jaar)

Formele interventies

- **Spijbelproject**

Ze hebben mij dan in Switch gestoken. Ik moest dan een paar keer per maand naar Switch om te praten en activiteiten te doen. Maar de leerkracht met wie ik veel problemen had dacht dat ik die dagen dat ik naar Switch ging ook spijbelde. Maar de school wist dat ik in Switch zat.

Ja. Het Switch project heeft me wel geholpen. Dat had niets met school te maken, dat waren andere activiteiten. Ik had er toen ook geen problemen mee om vroeg op te staan, voor het Switch project deed ik dat graag. Maar toen Switch gedaan was, was het weer hetzelfde en ging ik weer niet veel naar school.

(jongen, 18 jaar)

En heeft er iemand op school dan iets gedaan om u te helpen?

Nee, ze hebben mij dan gewoon naar [...] gestuurd. Maar dat was dan om met een ezel te gaan wandelen en zo. Ik snapte het nut daarvan niet, want uiteindelijk ben je weer een dag afwezig op school.

(meisje, 17 jaar)

Formele interventies

- **Jeugdhulp**

Ze hebben dan mijn afwezigheden doorgestuurd naar Brussel en zij hebben dat dan doorgestuurd naar de jeugdpolitie. De jeugdpolitie is dan bij ons thuis geweest en ik moest dan ook mee naar kantoor en ze hebben dan ook vragen gesteld.

Ik kreeg dan ook onder mijn voeten en ze zeiden dan 'Waarom doe je dat?' En mijn mama begon dan te wenen en zei dan 'Ik kan dat niet zien.'

(meisje, 17 jaar)

Maar de maatschappelijk werkster van de pleegdienst wist van onze situatie en toen mijn moeder hersenschade opgelopen had en niet meer in staat was om zelf beslissingen te kunnen nemen, is zij onze voogd geworden. En zij kwam 1 keer per week langs om te kijken of alles goed ging. Zij zei dat ik naar een instelling zou moeten gaan. Ik ben toen uitgevlogen. Toen ik kalmer was, zei ze 'Misschien is het beter dat je niet naar een instelling gaat, maar dat je naar een internaat gaat.' En dat heb ik dan toegestaan.

(jongen, 18 jaar)

Formele interventies

- **Financiële interventies**

Dan heb ik het jeugdcomité gehad. Ze kwamen dan bij mij thuis. Telkens wanneer ik thuis kwam, zat die persoon dan bij ons aan tafel. Ik ben dan beginnen beseffen dat ik terug naar school moest gaan, ook omdat mijn mama anders het kindergeld niet meer zou krijgen. En aangezien mijn mama het niet zo breed heeft, wist ik ook dat mijn mama dat kindergeld nodig heeft. Ik heb dan gekeken om naar een andere school te gaan en ik heb me dan hier ingeschreven. (meisje, 18 jaar)

Ik heb dan ook een brief gekregen van de staat met al mijn dagen van afwezigheden en dat als ik nog 2 dagen afwezig zou zijn, we voor mij geen kindergeld meer zouden krijgen. En dat zou voor ons heel zwaar zijn, want wij krijgen nu 1050 euro kindergeld voor ons 3 en als mijn deel weg zou vallen zou dat veel minder zijn en dat ging dramatisch erg zijn. (jongen, 18 jaar)

Doordat ik nu alleen woon, krijg ik een toelage, maar als ik niet naar school ga en niet ga werken, zal ik alles verliezen. Dus dat is ook nog een reden om naar school te gaan. (meisje, 17 jaar)

Een nieuwe start op school

Omkering van de factoren die meespelen in start met spijbelen: de school kan in positieve zin een verschil maken.

- **Een nieuwe richting**

Ik ben dan ook veranderd van richting, ik ben eerst een jaar lager gegaan in haartooi, van het vijfde terug naar het vierde. Het ging toen wat beter, want ik kon toen beter mee. Ik heb dan 3 weken thuis gezeten voor mijn rug en de dokter heeft toen gezegd dat ik geen haartooi meer mocht doen. En dan ben ik de richting mode begonnen en ik heb ondervonden dat die richting mij wel goed ligt, doordat ik veel praktijk heb.

Had je het gevoel dat je een nieuwe kans kreeg toen je naar mode kon overstappen?

Ja, het moment dat ik in mode ben gekomen vond ik het wel een nieuwe kans. Het was een hele nieuwe richting. Het was ook een hele andere sfeer: van een klasgroep van 20 naar een groep van 2. Er werd niet meer zo geroddeld en het is ook een richting die ik graag doe. Dus dat was wel een nieuwe start.

(Meisje, 17 jaar)

Een nieuwe start op school

- **Andere leerlingen**

Ik mis nu wel mijn vorige klas, maar aan de andere kant is het nu wel beter, want in mijn vorige klas was er veel ruzie. Ik zit nu eigenlijk wel goed en ik kom wel goed overeen met iedereen. (Meisje, 17 jaar)

- **Leerkrachten doen anders**

[...] maar sommige leerkrachten zeggen wel 'Je bent veel verbeterd tegenover vorig jaar!' Vorig jaar had ik ook wel een beetje een grote mond en nu zeggen ze wel 'Je bent veel verbeterd tegenover vorig jaar. Doe zo verder!' En dat moedigt ook wel aan. (Meisje, 17 jaar)

*En hoe komt het dat het hier wel beter lukt?
Vooral door de leerkrachten. Mr. [...] bijvoorbeeld komt op een rustige manier met je babbelen en vraagt wat er scheelt. Hij zal niet beginnen roepen of zo. In het [...] was dat wel, daar communiceerden de leerkrachten niet met de leerlingen. Mr. [...] hier zou zelfs na z'n uren eens komen babbelen met je. Je kan hier ook beter babbelen met de leerkrachten, je kan ook eens lachen. (Jongen, 17 jaar)*

Een nieuwe start op school

- **Leerkrachten doen anders**

Toen ik hier kwam, dacht ik 'ik ben laag gevallen, ik ben dom'. Maar de leerkrachten hebben toen gezegd 'Het is niet omdat je deeltijds onderwijs volgt, dat je dom bent of dat je minder slim bent dan leerlingen die voltijds onderwijs volgen. Jij kan evenveel maar je bent gewoon schoolmoe. Je kan evenveel behalen, maar je moet dan wel naar school komen.' Het motiveerde wel dat de leerkrachten hier zeggen 'Je bent niet dom'. (Meisje, 17 jaar)

De leerkrachten zijn hier lossier, ze praten meer gewoon tegen de leerlingen, ze zijn vriendelijker, opener, minder streng, waardoor je al direct een beter gevoel hebt om naar school te komen. (Meisje, 18 jaar)

Een nieuwe start op school

- **De school spreekt over ‘een nieuwe kans’**

*Aan de ene kant was ik bang dat ik niet zou mogen terugkomen. En plots belden ze me en vroegen ze: ‘Kom je volgend jaar terug?’ en ik vroeg dan ‘Mag ik nog terugkomen?’ En ze zeiden dan: ‘Ja, natuurlijk, waarom zou je niet mogen terugkomen?’ En ik was toen heel blij dat ik mocht terugkomen. Ik was nooit om mijn rapport gekomen en vroeg dan of ik mijn 3de middelbaar opnieuw moest doen. En ze zeiden dan dat ik een C-attest had en dat ik mijn 3de middelbaar opnieuw moest doen. En ze vroegen dan of ik dezelfde richting opnieuw ging doen en ik zei ‘ja’. En dan zeiden ze: ‘Het is een nieuwe start. Veel geluk in september!’
(Meisje, 17 jaar)*

- **De leerlingbegeleiding**

*Ik kon er ook goed over babbelen met mevrouw [...]. Ik heb haar alles verteld over mijn spijbelen. Zij had mij gezegd dat de school onmiddellijk de politie belt als je te laat komt, maar ik wist wel dat het niet waar was. Ze wou eigenlijk vooral dat ik nooit meer zou spijbelen.
Dat vond ik juist goed. Misschien verwacht je ‘dat is een strenge’, maar uiteindelijk kan je er wel goed mee babbelen.
(Jongen, 18 jaar)*

Hulp en steun van anderen

De jongeren kregen ook de vraag: ‘Zijn er nog mensen die je geholpen hebben?’

- **Reactie en steun van familieleden**

Ja, mijn tante heeft me daar wel op aangesproken. Zij zei ‘en je mama betaalt zoveel voor school. Vind je dat wel normaal dat je niet naar school gaat?’ En ik zei dan dat ik gewoon geen zin had om naar school te gaan. Maar mijn tante zei dan ‘denk een keer aan later en niet aan nu.’ Ik moest van haar naar mijn toekomst kijken.

En je kon dat hebben van die tante?

Ja, ik kom heel goed overeen met haar. Zij had vorig jaar ook gezegd: ‘Ga toch naar school, anders zal je het echt niet halen. Je wil toch een mooie toekomst hebben?’ Maar toen deed dat me niet veel, maar in de zomer is dat dan wel verbeterd.

(Meisje, 17 jaar)

Hulp en steun van anderen

- **Reactie en steun van familieleden**

Eerst dacht mijn papa dat ik de richting uit luiheid gekozen heb. Maar mijn broer heeft 4 jaar horeca gedaan als jobstudent en hij heeft ook aan papa gezegd: 'Dat is niet om lui te zijn. Ze zal ook tijdens weekends en op feestdagen moeten werken. Ze zal veel vrije tijd kwijt zijn. Het is zeker niet uit luiheid dat ze dit doet.' Mijn broer heeft toen echt voor mij geschermd. Hij heeft toen gezegd: 'Als ze dat graag doet, laat het haar dan proberen.' (Meisje, 17 jaar)

Hoe ben je eigenlijk op deze school terechtgekomen?

Door familie van me. Hij zit hier ook en had verteld over deze school. Hij had verteld hoe de leerkrachten hier zijn en hoe de school in elkaar zit. En dat sprak me wel aan en ik moest toch een nieuwe school zoeken en het was ook dichtbij voor mij. En vanaf de eerste dag was het direct goed. (Jongen, 18 jaar)

Hulp en steun van anderen

- **Vrienden**

Een goede vriendin van mij heeft me er ook wel door geholpen, dat was toen al in mode. De laatste jaren was ik samen met een jongen die in de hogeschool zit en hij trok me er meer in mee. Hij zei dan: 'blijf gewoon liggen, je moet niet naar school gaan'. Maar mijn vriend nu, die in [...] zit, zegt altijd: 'Ga toch gewoon naar school, het is beter voor jou, het is beter voor de school' en mijn mama heeft ook altijd gezegd 'Ga toch naar school, het is maar een dag en 's avonds kan je dan nog doen wat je graag doet' en dat heeft ook wel veel geholpen.

(Meisje, 17 jaar)

Zijn er mensen die een verschil gemaakt hebben?

Toch wel 2 vrienden die bleven zeggen dat ik naar school moest gaan. Die zeiden, 'kom, we zullen samen gaan.'

(Meisje, 18 jaar)

Hulp en steun van anderen

- **Vrienden**

Op dat internaat viel het goed mee. Vooral naar mei en juni heb ik echt heel toffe vrienden leren kennen. Iemand van het internaat en iemand die in de bouw werkt. Dat waren jongeren die jonger waren dan mij en zij zagen mij als 'wauw iemand van het 4de' en ik was blij dat er mensen mij konden respecteren zoals ik zelf wou. En toen wist ik tenminste waar ik naartoe kon gaan op de speelplaats.

(Jongen, 18 jaar)

Resultaten – samenvatting

Wat valt op in de verhalen?

- Meestal samenspel van factoren – zelden is er maar één interventie die werkt.
- De rol van de school (in haar verschillende facetten) is belangrijk.
- Ondersteuning van anderen

Vooral combinatie met intrinsieke motivatie

Jongeren moeten er zelf van overtuigd zijn: ze moeten het willen en kunnen volhouden (zie deel 3). Daarin spelen volgende factoren een rol.

Ik weet gewoon dat ik mijn diploma moet halen

STOPPEN MET SPIJBELEN: EEN ACTIEF PROCES

Resultaten – overzicht

Wat vertellen jongeren over hun stoppen met spijbelen?

- Opvallend: verhalen over ‘een klik’, een voornemen, een ‘wake-up call’ (8/12 jongeren)
- Daarnaast: omwille van anderen
- Dit volhouden vraagt veel inspanning

Hoe dit soort *actorschap* te begrijpen? Bestaat er literatuur over?

- **Desistance** – het actief afzien van of ophouden met
- **Active resilience**

Resultaten – overzicht

Opbouw van dit luik

1. Duiding van wetenschappelijke literatuur
2. Weergave van het onderzoeksmateriaal – jongeren stoppen zelf met spijbelen
3. Volhouden

I. Active resilience - Verzetstrategieën tegen overtreedingen (Murray, 2010)

Omkering van de discussie

'numerous rigorous self-report studies have now documented that it is statistically aberrant to refrain from crime during adolescence' (Laub & Sampson, 2001)

Hoe slagen sommige jongeren erin om geen overtreedingen te begaan?

I. Active resilience - Verzetstrategieën

Aanname

Niet – overtreden = actief proces

Active resilience

bewust omgaan met ‘overtredende leeftijdsgenoten’

tijdssprongen maken: focus op toekomst

‘othering’

gruwelverhalen vertellen

I. Desistance – actief afzien van ...

Begrip uit de criminologie ~ dus focus op ‘wat doet mensen afzien van crimineel gedrag’

*Giving up crime, like any process of change, is often very difficult; it can mean for some people changing their lifestyles and friendship groups – as well as changing their values and beliefs. It is not surprising then that the research suggests that the process of desistance is typically characterised by uncertainty and indecision [...]. It is not an event, it is not a linear process; it is more of a zig-zag process of progress and setback [...], of hope and despair.
(Weaver & McNeill, 2011)*

Link met spijbelen

- ~ maatschappelijk geproblematiseerd gedrag, overtredend gedrag
- ~ het soort proces waar de verhalen van jongeren naar verwijzen

I. Desistance – actief afzien van ...

Wat houdt het in? (Weaver & McNeill, 2011)

- Een (vaak moeizaam) proces van verandering
- Belang van gebeurtenissen en veranderingen in het leven van mensen
- Belang van betekenis die aan die gebeurtenissen gegeven wordt
- Combinatie van:
 - Subjectieve ervaringen en identiteit
 - Sociale, structurele en culturele condities waarin mensen dit waar moeten maken.
- Meer dan een rationele keuze: het moet een *overtuiging* zijn die *volgehouden* kan worden

I. Desistance – actief afzien van ...

Bij jongeren (Barry, 2010)

- Wanneer er belangrijke ‘transities’ zijn
 - De school – naar – werk transitie
 - De transitie van het gezin van herkomst naar een eigen gezin
 - De huisvestingstransitie
- Voornaamste redenen om af te zien van ‘offending’
 - Praktisch: genoeg van het ‘gedoe’
 - Omwille van relaties met anderen

Many reasons given for stopping offending were reactive or resulting from adverse experiences rather than proactive or resulting from encouragement or practical opportunities.

[...]

While they may have drifted into offending in childhood, their agency and determination to leave such a lifestyle in early adulthood were particularly strong, given that this decision meant giving up something that they were accustomed to, successful in, or addicted to.

(Barry, 2010: 133)

2. Jongeren stoppen zelf met spijbelen

- Door een duidelijke verbinding te (kunnen) maken met de toekomst

Ja, maar ik heb nu nog een keer mijn vijfde en dan nog mijn zesde en zevende dat ik wil doen en ik zou dan nog een jaar een vier maanden schoonheidsverzorging willen doen. En anders, als ik tot mijn 30 naar school moet gaan, ik zie dat echt niet zitten. Nu wil ik er echt door.

(Meisje, 17 jaar)

Nee, ik weet gewoon dat ik mijn diploma moet halen, want de dag van vandaag sta je nergens als je geen diploma hebt en vind je moeilijk werk als je geen diploma hebt.

En sinds wanneer weet je dat dat belangrijk is?

Nadat ik een jaar hier zat ben ik daar echt over beginnen nadenken.

(Meisje, 18 jaar)

2. Jongeren stoppen zelf met spijbelen

- Door een duidelijke verbinding te (kunnen) maken met de toekomst

Je spreekt al een aantal keer over je toekomst. Wat was dan uw eigen toekomstbeeld dat je voor ogen hebt?

Ik zal nu mijn school uitdoen en als ik afgestudeerd ben, wil ik in het leger gaan. Als ik geslaagd ben voor de testen, kan ik naar het leger gaan. Als ik niet geslaagd ben voor de testen heb ik nog altijd mijn diploma en kan ik een richting kiezen die ik wil. Ik heb dan met het diploma dat ik heb eigenlijk 2 keuzes.

(Jongen, 18 jaar)

Dus de leerkrachten zitten er meer achter, maar op een minder strenge manier en ze motiveren meer?

Ja, ze leggen uit: 'Je zal nooit je job kunnen uitoefenen. Je zal laag vallen in de maatschappij.' En dan begin je daar meer bij stil te staan en denk je 'Ik zal later een lage job moeten doen als ik nu geen zin heb om 2 dagen naar school te komen.' Ik denk dat het dat vooral was. Het was een beetje een wake-up.

(Meisje, 17 jaar)

2. Jongeren stoppen zelf met spijbelen

- **Door een duidelijke verbinding te (kunnen) maken met de toekomst**

*Ik heb een ongelooflijke interesse opgelopen voor chemie. [...] Het is iets zo ongelooflijk moois om te weten dat het leven zich opbouwt uit maar een paar atomen en ik vind dat zo mooi. Ik had daar zoveel interesse voor en had voor al mijn vakken 80 of 90%.
(Jongen, 18 jaar)*

*Toen ik vroeger spijbelde dacht ik er niet aan om een diploma te hebben. Maar nu zie ik wel waar mensen staan die geen diploma hebben en ik wil mezelf daar niet zien staan. Ik wil nu meer moeite doen om een diploma te halen.
(Meisje, 17 jaar)*

2. Jongeren stoppen zelf met spijsbelen

- Omdat ze voor anderen willen zorgen – omwille van relaties

Mijn broer had net hetzelfde gedaan en hij heeft daar nu veel spijt van, want hij wou graag dokter worden. Mijn broer zei dan tegen mij: 'En nu zal je luisteren naar me. Ik heb er ervaring mee en ik heb er heel veel spijt van.' En mijn mama zei dan: 'Alstublieft, doe het voor mij.' En ik heb ook een gehandicapte broer en hij zag dan mijn mama huilen en hij begon dan mee te huilen en ik kon dat niet meer zien en ben dan terug naar school gegaan.
(Meisje, 17 jaar)

*Het is eigenlijk vooral sinds ik zwanger ben dat ik meer mijn best begin te doen. [...]
Ik moet een diploma halen omdat ik mijn kind moet kunnen onderhouden en daarom moet ik naar school gaan. Het lijkt misschien leuk om een paar maanden te spijsbelen, maar nadien gaat dat over. Dan begin je te beseffen dat je moet kunnen werken en zorgen dat je er bent voor je kind. Zo is dat bij mij toch gegaan.*
(Meisje, 15 jaar)

3. Volhouden is hard werken

- Niet meer meedoen met vrienden

Zijn er dingen die je zelf gedaan hebt om met spijbelen te stoppen?
Ik heb nog vrienden gehad die me vroegen 'ga je mee een middagje weg van school' en ik heb toen gezegd tegen mezelf: 'Nee, doe het niet, blijf gewoon op school'. Ik heb er meer moeite in gestoken dan vroeger en ook van mezelf beseft 'ik was fout bezig, ik moet het nu verbeteren, ik kan het nu nog verbeteren, dus waarom niet'. (Meisje, 17 jaar)

Stel dat je één ding mocht veranderen dat met spijbelen te maken heeft, wat zou je dan veranderen?
Mijn vriendenkring. Dat moet nog meer veranderen. Want er zijn vrienden die me proberen mee te sleuren en dan moet ik echt sterk zijn om te zeggen: 'Nee, ik ga dat niet doen, ik ga naar school. (Meisje, 17 jaar)

3. Volhouden is hard werken

- **In perspectief plaatsen**

Toch zijn er momenten dat je denkt: 'het zal echt niet gaan, ik zal toch maar gepiekerd rondlopen', maar ik probeer dan te zeggen: 'het zijn maar 2 dagen meer en dan is het weekend'. (Meisje, 18 jaar)

- **Delicate evenwichten op school**

[...] in het begin van vorig jaar was ik wel veel op school en nu is het allemaal herhaling. En ik mag nu niet antwoorden omdat ik het weet van vorig jaar. Er zijn wel leerlingen die geen goede punten hadden en die ook hun jaar moeten overdoen en zij mogen wel antwoorden, maar ik mag niet antwoorden. Dat is niet leuk, want je zit daar in de klas en je weet het antwoord, maar je mag niet antwoorden. En de andere leerlingen begrepen de uitleg van de leerkracht niet en ze vroegen dan aan mij of ik het een keer kon uitleggen. En de leerkracht zei dan tegen mama 'Ze wil de les overnemen van mij'. Maar als een leerling iets uitlegt aan een andere leerling, dan begrijpen ze dat beter dan wanneer de leerkracht het uitlegt. Leerlingen leggen dat anders uit. (Meisje, 17 jaar)

Ik hoop dat ik iets positiefs kan doen, met de dingen die ik negatief gedaan heb in het verleden. (jongen, 18 jaar)

HOE NU VERDER? ENKELE DISCUSSIEPUNTEN

Wat 'werkt' (niet) in de aanpak van spijbelen?

Benadering

- Acterschap jongeren erkennen en begrijpen
 - Belangrijk om zich met een betekenisvolle toekomst te kunnen verbinden
 - Belangrijk om tot op zekere hoogte 'greep' te hebben op situaties
 - Belangrijk om situaties op meer manieren te kunnen begrijpen (welke betekenisaders hebben jongeren tot hun beschikking)
 - Belangrijk om zich verbonden te weten met anderen (ouders, vrienden, familie, steun)
- De inspanning die ze zelf leveren in het stoppen met spijbelen, is aanzienlijk

Wat 'werkt' (niet) in de aanpak van spijbelen?

Uit het onderzoeksmateriaal en literatuur

- Meeste jongeren vertellen over meerdere interventies – soms is het het samenspel van factoren dat 'werkt'
+
- Het 'werkt' pas op het moment waarop ze overtuigd zijn (desistance), en daarna is het belangrijk om steun te krijgen in het volhouden
- Jongeren in dit onderzoek begonnen in het lager secundair met spijbelen
 - Minder verbinding met een toekomst?
 - Weinig greep op situaties waarin ze terecht zijn gekomen (leerstof, sfeer op school, medeleerlingen, leerkrachten)
 - Leeftijd? (zich mee laten slepen door vrienden, omstandigheden?)

Wat 'werkt' (niet) in de aanpak van spijbelen?

Enkele stellingen

- Jongeren stoppen zelf met spijbelen, maar zijn daarom niet als enige verantwoordelijk voor een goed traject
- Een spijbelbeleid zou meer moeten inzetten op de overgang van het lager naar het secundair onderwijs
- De school is de belangrijkste plek om spijbelen aan te pakken

Literatuurlijst

